

המגעים עם מחלקת המדינה

הרבה מזמני וממרצי השקעתי בפיתוח יחסי קירבה עם אנשי מחלקת המדינה, שעסקו במגזרים שונים של ברית-המועצות ושל מזרח אירופה, ועד מהרה יכולתי לקטוף את הפירות הראשונים של היחסים האלו.

מלקולם טון, שטיפל בענייני ברית-המועצות, דיווח על שיחותינו לממונה עליו, ולטר שטוסל, והלה הביע רצון לפגוש אותי. בפגישה, שבה השתתף, כמובן, גם מלקולם טון, נסבה השיחה על התפקיד של ברית-המועצות ביצירת המתח ההולך וגובר במזרח התיכון. ניצלתי את הפגישה הזו כדי להעלות בפניו את עניין גורל יהודי ברית-המועצות. האיש יעץ לי לפעול במרץ גם באנגליה, בצרפת ובשאר מדינות מערב אירופה. באירופה, לדבריו, מגלים הסובייטים רגישות בכל הנוגע לתדמיתם בעיני הציבור המערבי. לעומתו טענתי אני שלארצות-הברית משקל רב מאוד בעיני הסובייטים. אך איש שיחי היה בטוח שקל יהיה לגייס תמיכה ואהדה בארצות-הברית אם יהיה הנושא אקטואלי גם באירופה. לא היתה זאת הפעם הראשונה שהאמריקנים רמזו לי, שמבחינתם עדיף שהנושא היהודי יועלה בין המערב כולו לבין ברית-המועצות, ולא יוצג כמחלוקת בין ברית המועצות לבין ארצות הברית בלבד.

יצאתי בהרגשת סיפוק מהשיחה משום שנוכחתי לדעת שיש טעם למאמצי. הצלחתי להפוך נושא, שבתחילה נדמה היה כתמהוני במידת-מה, לנושא רלוונטי. גם אם לא היה מובטח לי שהאמריקנים יפעלו, חובה היה עלי להמשיך במאמצים.

ואכן, קשרתי קשרים אישיים טובים עם כמה מאנשי מחלקת המדינה, וביניהם עם כמה שהגיעו שם, במרוצת השנים, לעמדות בכירות. היו ביניהם שטוסל ומלקולם טון, אותם הכרתי כראשי מחלקת ברית-המועצות, ולימים הם התמנו כשגרירים בברית-המועצות. (מלקולם טון שירת בישראל לפני שיצא למוסקבה). עוד היה ביניהם הלמוט זוננפלד, שמאוחר יותר היה לאחד מעוזריו החשובים של שר-החוץ וראש המועצה לבטחון לאומי, הנרי קיסינג'ר. הקשרים האלה, שטווייתי בשנות שירותי בווינגטון היו לי לעזר רב גם לאחר שובי ארצה, כאשר מינתה אותי גולדה מאיר לעמוד בראש "נתיב"- "בר".

העניינים במזרח התיכון הלכו והסתבכו. הסובייטים ציידו את מצרים בכמויות גדולות של נשק וקצינים ומדריכים רבים החלו זורמים לשם מברית-המועצות. בארצות-הברית גברה הדאגה לנוכח העמקת החדירה הרוסית למזרח התיכון, והמומחים בנושא הסובייטי במחלקת המדינה נעשו מעורבים גם בהתפתחויות אלו. עמיתי במחלקת המדינה גילו יותר ויותר עניין בפגישות איתי, מתוך תקווה שיוכלו לקבל מושג על נקודת-המבט הישראלית. עם הזמן חשתי שמתפתחים שם ניגודי הערכות בין "המזרחנים" לבין אנשי

הסקטור הסובייטי. המגזר המזרח-תיכוני במחלקת המדינה היה רב עצמה. שגרירויות של מדינות רבות, שפעלו במזרח התיכון, ואשר היו בעלות אינטרסים באזור וחברות הנפט רבות-העוצמה חברו יחדיו ליצירת חזית משותפת, שטענה כי יש לפייס את מדינות ערב כדי למנוע את ההתפשטות של ההשפעה הסובייטית בארצות ערב. לעומת זאת, במחלקה הסובייטית שבמחלקת המדינה הניחו כי החזירה הסובייטית עדיין בראשיתה, ולא מן הנמנע שהסובייטים ידחפו את המצרים להרפתקה צבאית, שהצלחתה עלולה לפגוע קשות במעמד של המערב במזרח התיכון. השיחות שקיימתי במחלקת המדינה סייעו ככל הנראה לעמיתי במגזר הסובייטי במאבקם בירביהם במגזר המזרח-תיכוני.

השגריר, ובעיקר הציר אפי עברון, העדיפו שאשוחח במחלקת המדינה על ברית-המועצות ולא אתערב בענייני המזרח התיכון. רק כאשר סניפי "המועצה ליחסי חוץ" החלו להזמינני להרצות על הנוכחות הסובייטית במזרח התיכון, זכיתי ליחס סלחני מצד השגריר והציר על "מעורבותי" בענייני המזרח התיכון.

"המועצה ליחסי חוץ" היתה מוסד ציבורי מכובד ולה סניפים ברחבי ארצות-הברית. חבריה, עורכי דין מכובדים, תעשיינים, בנקאים ואנשי עסקים חשובים, התעניינו במדיניות החוץ של ארצות-הברית. כנראה, לפי המלצת אנשי מחלקת המדינה, הוזמנתי להרצות במדינות, שבהן עסקי הנפט היו מפותחים: אוקלהומה, ארקנסו וטכסס. בהרצאותי סובבתי תמיד את הדברים כך שאוכל לדבר גם על הנושא "שלי", בעיקר כאשר הצגתי את עצמי. הזכרתי את שליחותי במוסקבה, והתמקדתי במצב היהודים.